

Małgorzata Fronczek
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Penetracja importowa polskiego rynku jako przykład procesów globalizacyjnych

Celem artykułu jest omówienie zmian, jakie następowały w polskim handlu zagranicznym na tle ogólnych tendencji pojawiających się w handlu światowym w latach 1995–2010. Szczególnie zwrócono uwagę na poziom penetracji importowej naszego rynku. Do obliczeń wykorzystano materiały statystyczne GUS oraz WTO. Analiza zebranych danych wskazuje, że w badanym czasie zarówno wartość, jak i rozmiary polskiego handlu zagranicznego znacząco wzrosły. Podlegały przy tym tendencjom, jakie pojawiały się w handlu światowym. Poziom penetracji polskiego rynku wzrósł pomiędzy 1995 a 2010 r. dwukrotnie: z 25% do prawie 50%. Oznacza to, że nasz wewnętrzny popyt w coraz większym stopniu jest zaspokajany przez importowane produkty. Dotyczy to szczególnie maszyn i urządzeń oraz sprzętu transportowego, na które popyt jest prawie całkowicie zaspokajany przez towary pochodzące z zagranicy. Warto przy tym zaznaczyć, że wyroby takie są produkowane w naszym kraju, ale prawie cała produkcja jest kierowana na eksport, co świadczy o ich niedostosowaniu do preferencji/potrzeb polskich nabywców.

Import penetration rate of the Polish market as the example of globalization processes

The aim of this paper is to discuss the changes the Polish foreign trade between 1995 and 2010. Especially, it attempts to analyze the level of import penetration of the Polish market. The statistical data of Central Statistical Office (GUS) and WTO was used for the calculations. The data quoted in the paper indicate that the value and the volume of Polish exports and imports has significantly increased. Trends in the Polish foreign trade were similar to the trends in the world trade in the years 1995–2010. Between 1995 and 2010 the import penetration rate has increased from 25% to almost 50%. It means that about half of the Polish demand is supplied with imported products. The import penetration rate is the highest for machinery, different types of equipment and transport equipment. Almost 100% of our demand is supplied with the import of these products. It must be emphasized that these commodities are produced in Poland, but almost entire production is exported. It demonstrates that these goods are not adjust to the preferences/expectations of the Polish purchasers.

Keywords: Poland's foreign trade, import penetration rate

Wprowadzenie

Transformacja ustrojowa, a później przystąpienie Polski do Światowej Organizacji Handlu (WTO) i Unii Europejskiej włączyły nasz kraj w procesy międzynarodowej wymiany i równocześnie otwarły naszą gospodarkę na działanie procesu globalizacji. Jednym z jej przejawów jest postępująca liberalizacja warunków wymiany w skali regionalnej i globalnej, co stwarza możliwość rozwoju handlu zagranicznego, który jest ważnym czynnikiem wzrostu gospodarczego. Przez szeroko rozumianą wymianę zagraniczną możliwy jest bowiem import nowoczesnych technologii w formie wiedzy (licencje, patenty, know-how) lub w postaci uprzedmiotowionej, zawartej w nowoczesnych produktach. Import dostarcza także dobra i usługi, których gospodarka krajowa nie może wytworzyć (brak surowców) lub, których podaż jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb (np. surowce energetyczne, dobra inwestycyjne). Eksport zwiększa PKB wytworzony w kraju, czego efektem jest wzrost zatrudnienia i dochodów ludności. Nie można także zapomnieć o pozytywnym wpływie międzynarodowej konkurencji na poprawę jakości wytwarzanych dóbr. Stopniowa liberalizacja warunków wymiany handlowej stworzyła więc, jak wspomniano, możliwość zwiększenia eksportu, ale z drugiej strony ułatwiła dostęp do polskiego rynku producentom z innych państw, czego skutkiem może być uzależnienie wewnętrznego popytu od importowanych dóbr. Miarą tego uzależnienia jest wskaźnik penetracji importowej rynku.

Celem artykułu jest zaprezentowanie poziomu penetracji importowej polskiego rynku, ale także zmian w wielkości oraz strukturze geograficznej i towarowej polskiego handlu zagranicznego w latach 1995–2010. Do obliczeń wykorzystano dane pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego.

1. Udział Polski w handlu światowym w latach 1995–2010

Wartość światowych obrotów towarowych wzrosła w badanym czasie około trzykrotnie. W 1995 r. wartość towarów będących przedmiotem wymiany światowej wynosiła nieco ponad 5 bln USD, w 2010 r. przekroczyła 15 bln USD. Szczegółowe dane zawiera tabela 1.

W 1995 r. Polska uczestniczyła w handlu międzynarodowym w niewielkim stopniu. Udział naszego kraju w eksporcie światowym wynosił 0,4%. Dawało to dość odległe miejsce na liście światowych eksporterów (34 miejsce). Nasz udział w światowym imporcie był tylko troszkę wyższy (0,6%). To plasowało Polskę na 33 miejscu [GATT, 1996].

Tabela 1. Wartość handlu światowego w latach 1995–2010 i udział Polski w handlu światowym

Rok	Eksport światowy		Import światowy	
	w mld USD (ceny bieżące)	udział Polski (w %)	w mld USD (ceny bieżące)	udział Polski (w %)
1995	5 033,0	0,4	5 170,0	0,6
2000	6 364,0	0,5	6 669,0	0,7
2005	10 431,0	0,9	10 783,0	0,9
2006	12 083,0	0,9	12 413,0	1,0
2007	13 950,0	1,0	14 244,0	1,1
2008	16 070,0	1,0	16 422,0	1,2
2009	12 490,0	1,1	12 682,0	1,2
2010	15 237,0	1,0	15 402,0	1,1

Źródło: *International Trade Statistics*, GATT/WTO, Genewa, roczniki z lat 1996–2011.

W roku 2010 udział naszego kraju w światowych obrotach towarowych był mniej więcej dwukrotnie większy niż w 1995 r. Nadal trudno uznać, że Polska jest ważnym podmiotem w handlu międzynarodowym, ponieważ jej udział w eksporcie i imporcie światowym oscylował około 1%. Jednak warto wspomnieć, że nasz kraj awansował odpowiednio: na 28 miejsce w eksporcie (o 6 miejsc) i 24 miejsce w imporcie światowym (o 9 miejsc) [WTO, 2011].

2. Wyniki handlu zagranicznego Polski w latach 1995–2010

W badanych latach handel zagraniczny Polski rozwijał się dość dynamicznie. Wartość eksportu wzrosła pomiędzy 1995 a 2010 r. z poziomu 55,5 mld PLN (22,9 mld USD) do ponad 480 mld PLN (prawie 160 mld USD). Wartość importu w tym samym czasie również wzrosła odpowiednio z poziomu 70,5 mld PLN (29 mld USD) do prawie 540 mld PLN (prawie 190 mld USD). Szczegółowe dane dotyczące wartości eksportu i importu Polski w cenach bieżących w poszczególnych latach zawiera tabela 2.

W całym okresie saldo naszej wymiany handlowej było ujemne. W 1995 r. wynosiło ono prawie 15 mld PLN i w kolejnych latach stopniowo rosło, by w 2008 r. przyjąć rekordowe rozmiary (ponad 91 mld PLN). W 2010 r. było mniejsze, ale i tak 3,5-krotnie większe niż na początku badanego okresu i przekraczało 55 mld PLN.

Tabela 2. Handel zagraniczny Polski w latach 1995-2010 (w mln PLN w cenach bieżących)

Rok	Eksport	Import	Saldo
1995	55 515,1	70 502,2	-14 987,1
2000	137 908,7	213 071,8	-75 163,1
2005	288 780,8	328 192,0	-39 411,2
2006	343 779,0	394 030,0	-50 251,0
2007	386 555,6	456 828,4	-70 272,8
2008	405 383,1	497 028,3	-91 645,2
2009	423 242,0	463 382,6	-40 140,6
2010	481 058,2	536 220,6	-55 162,4

Źródło: *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego*, GUS, Warszawa, roczniki z lat 1996–2011.

Warto także zwrócić uwagę na kształtowanie się eksportu i importu w cenach stałych. Zarówno wolumen eksportu, jak i importu wzrastał w analizowanym czasie, przy czym tempo tego wzrostu było bardzo zróżnicowane. Odpowiednie dane zebrano w tabeli 3. Przeciętnie wolumen eksportu zwiększał się o 11,4% rocznie, a wolumen importu o 11,3% rocznie [*Rocznik Handlu...*, 1996–2011], obliczenia własne.

Tabela 3. Zmiany wolumenu polskiego handlu zagranicznego w latach 1995-2010 (w % w stosunku do roku poprzedniego)

Rok	Eksport	Import
1995	16,7	20,5
2000	25,3	10,8
2005	10,6	5,2
2006	16,1	16,8
2007	9,4	15,1
2008	6,8	8,5
2009	-8,0	-14,3
2010	13,2	13,7

Źródło: jak w tabeli 2.

Zauważyć można wyraźnie następujące po sobie kolejne przyspieszenia i spowolnienia tempa wzrostu wolumenu polskiego eksportu i importu. Charakterystycznym zjawiskiem był bardzo dynamiczny wzrost importu w pierwszych latach transformacji ustrojowej, a następnie jego stopniowe spowolnienie i równocześnie szybsze tempo wzrostu eksportu, szczególnie w roku 2000, co częściowo

było zapewne związane z ostatecznym wejściem w życie postanowień Układu Europejskiego i liberalizacji w ramach WTO [Tendera-Właszczuk, 2001; *Polska w WTO*, 1998]. W badanym czasie wolumen polskiego handlu zagranicznego tylko raz zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego. Nastąpiło to w 2009 r., kiedy rozmiary eksportu zmniejszyły się w porównaniu z 2008 r. o 8%, a rozmiary importu o ponad 14%. Był to niewątpliwie skutek kryzysu gospodarczego o skali światowej, ponieważ podobne zmiany można było zaobserwować także w odniesieniu do handlu międzynarodowego. Jego wolumen zmniejszył się w 2009 r. w porównaniu z 2008 r. aż o 23% [WTO, 2010].

3. Struktura geograficzna handlu zagranicznego Polski

W analizie struktury geograficznej handlu zagranicznego Polski przyjęto podział na trzy grupy krajów: kraje rozwinięte, kraje rozwijające się i kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Dane zebrano w tabeli 4.

Tabela 4. Struktura geograficzna handlu zagranicznego Polski w latach 1995–2010 (w %)

Wyszczególnienie	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Eksport								
Kraje rozwinięte	75,0	76,3	83,6	83,2	84,1	83,0	85,6	84,9
w tym:								
EWG/UE	70,0	69,9	77,2	77,4	78,9	77,8	79,6	79,1
EFTA	1,6	1,9	3,0	2,8	2,6	2,5	2,8	2,3
Kraje ESW	17,3	17,3	10,0	10,7	9,9	10,3	7,5	8,0
Kraje rozwijające się	7,7	6,3	6,4	6,1	6,1	6,7	6,9	7,1
Import								
Kraje rozwinięte	74,3	70,9	73,3	70,2	71,1	69,3	69,1	67,2
w tym:								
EWG/UE	64,6	61,2	65,6	63,2	64,2	61,9	61,9	59,5
EFTA	3,1	2,2	2,7	2,4	2,1	2,4	2,3	2,4
Kraje ESW	15,4	18,5	11,6	12,4	10,6	11,6	10,0	11,8
Kraje rozwijające się	10,3	10,6	15,1	17,4	18,3	19,1	20,9	21,0

Źródło: jak w tabeli 2.

Najważniejszym rynkiem zbytu dla polskich produktów są kraje rozwinięte, w szczególności kraje Unii Europejskiej. Do nich trafia 80% towarów będących przedmiotem eksportu naszego kraju.

Te same kraje są również najważniejszymi dostawcami dóbr do Polski. Z krajów rozwiniętych pochodzi około 67% importowanych produktów, przy czym około 60% produktów jest przywożonych z krajów Unii Europejskiej. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej straciły sporo na znaczeniu jako partnerzy handlowi Polski. O ile w latach 1995–2003 ich udział w eksporcie i imporcie Polski wynosił ok. 15–20%, to w 2010 r. zmniejszył się do około 8% w eksporcie i 12% w imporcie. Nie oznacza to jednak gwałtownego ograniczenia kontaktów handlowych z tą grupą krajów, a spowodowane było raczej procesami integracyjnymi i przyjęciem wielu z krajów Europy Środkowo-Wschodniej do Unii Europejskiej.

Dane zebrane w tabeli 4 wskazują na rosnącą rolę krajów rozwijających się jako dostawców na polski rynek. Ich udział w naszym eksporcie utrzymuje się na podobnym poziomie ok. 6–7%, natomiast udział w imporcie wzrósł z ok. 10% w 1995 r. do 21% w 2010 r. Dzieje się tak za sprawą dynamicznego rozwoju gospodarczego Azji Południowo-Wschodniej, a szczególnie Chin.

4. Struktura towarowa handlu zagranicznego Polski

W polskim handlu zagranicznym dominują zdecydowanie produkty przetwórstwa przemysłowego. W roku 1995 stanowiły one ok. 97% wszystkich eksportowanych towarów oraz 95% importowanych do naszego kraju dóbr. Dane prezentują tabele 5 i 6.

Tabela 5. Struktura eksportu Polski według PKWiU w latach 1995–2010 (w %)

Dział PKWiU	Nazwa*	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
01-05 (01-03)	Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	3,0	1,5	1,9	1,6	1,7	1,6	2,2	1,8
10-41 (05-99)	Produkty przemysłowe** w tym:	97,0	98,5	98,1	98,4	98,3	98,4	97,8	98,2
10-14 (05-09)	Górnictwo i kopalnictwo	6,4	2,8	2,0	1,5	0,9	1,0	0,8	0,9
15-37 (10-33)	Przetwórstwo przemysłowe	89,8	95,0	95,2	96,0	96,6	96,8	96,3	95,2
40-99 (35-99)	Inne produkty przemysłowe	0,8	0,8	0,9	0,9	0,8	0,6	0,7	4,2
	Ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100

* Oznaczenia według PKWiU 2004 oraz PKWiU 2008 (w nawiasach)

**Produkty przemysłowe, takie jak: dostarczanie gazu, gorącej wody, odprowadzanie ścieków itp., gdzie indziej niesklasyfikowane (kod 99 PCN „towary różne”)

Źródło: jak w tabeli 2.

W roku 2010 ich udział był jeszcze wyższy i wynosił ok. 98,2% eksportu oraz 97,2% importu ogółem. Udział produktów rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa zmniejszył się w analizowanym okresie z 3% do 1,8% w eksporcie oraz z 5% do 2,8% w imporcie. Produkty górnictwa i kopalnictwa to obecnie jedynie około 1% polskiego eksportu, ale prawie 9% importu. W porównaniu z 1995 r. ich udział w eksporcie zdecydowanie się zmniejszył, ale udział w imporcie utrzymuje się na prawie niezmiennym poziomie.

Tabela 6. Struktura importu Polski według PKWiU w latach 1995–2010 (w %)

Dział PKWiU	Nazwa*	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
01-05 (01-03)	Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	5,1	2,9	2,5	2,3	2,5	2,5	2,7	2,8
10-41 (05-99)	Produkty przemysłowe** w tym:	94,9	97,1	97,5	97,7	97,5	97,5	97,3	97,2
10-14 (05-09)	Górnictwo i kopalnictwo	8,9	9,8	8,9	8,0	7,3	8,7	6,9	8,7
15-37 (10-33)	Przetwórstwo przemysłowe	85,6	87,0	88,2	86,9	87,3	85,5	87,6	85,3
40-99 (35-99)	Inne produkty przemysłowe	0,4	0,4	0,3	2,8	2,9	3,2	2,8	3,1
	Ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100

* Oznaczenia według PKWiU 2004 oraz PKWiU 2008 (w nawiasach)

**Produkty przemysłowe, takie jak: dostarczanie gazu, gorącej wody, odprowadzanie ścieków itp., gdzie indziej niesklasyfikowane (kod 99 PCN „towary różne”)

Źródło: jak w tabeli 2.

5. Wskaźnik penetracji importowej polskiego rynku

Wskaźnik penetracji importowej informuje o tym, jaka część krajowego popytu zaspokajana jest przez importowane produkty.

Do obliczeń wykorzystane zostały dane dotyczące handlu zagranicznego według Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług, a także dane dotyczące produkcji sprzedanej przemysłu według Polskiej Klasyfikacji Działalności, która została wprowadzona z dniem 1 lipca 1997 r. [Dz.U., 1997a] i zastąpiła obowiązującą do tego dnia klasyfikację SWW. W kwietniu 2004 r. opublikowano nową klasyfikację PKWiU [Dz.U., 2004a], która następnie z dniem 1 stycznia 2009 r. została zastąpiona przez PKWiU 2008 [Dz.U., 2008].

Polska Klasyfikacja Działalności (PKD) została wprowadzona w 1997 r. [Dz.U. 1997b]. Opracowano ją na podstawie Europejskiej Klasyfikacji Działalności [Official Journal, 1990] i przez pierwsze dwa lata, tj. od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia

1999 r. PKD stosowano równolegle z EKD. W 2004 r. PKD została zmieniona [Dz.U., 2004b], a obecnie obowiązuje wersja z 2007 r. tzw. PKD 2007 [Dz.U., 2007].

6. Kształtowanie się wskaźnika penetracji importowej

W badanym okresie lat 1995–2010 wskaźnik penetracji importowej wzrósł z przeciętnego poziomu 27% do 48% (dokładne dane zebrano w tabeli 7). Wskazuje on na to, że już prawie połowa krajowego popytu zaspokajana jest przez importowane produkty.

Tabela 7. Wskaźnik penetracji importowej polskiego rynku według PKWiU w latach 1995–2010 (w %)

Dział PKWiU	Nazwa	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
01-05 (01-03)	Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	15,1	16,4	18,0	18,5	19,9	20,1	21,0	22,8
10-41 (05-99)	Przemysł razem* w tym:	26,0	37,0	43,5	46,3	46,9	47,5	48,3	50,4
10-14 (05-09)	Górnictwo i kopalnictwo	28,1	47,2	50,2	48,8	48,5	51,5	44,2	50,1
15-37 (10-33)	Przetwórstwo przemysłowe	28,6	39,7	47,9	50,4	50,7	51,0	56,3	56,2
40-99 (35-99)	Inne produkty przemysłowe*	1,3	1,8	1,4	12,7	14,0	15,5	9,2	13,4
	Ogółem	25,1	35,7	42,0	44,7	45,3	45,9	46,7	48,7

*Produkty przemysłowe, takie jak: dostarczanie gazu, gorącej wody, odprowadzanie ścieków itp., gdzie indziej niesklasyfikowane (kod 99 PCN „towary różne”). Przyjęto oznaczenia działów zgodne z PKWiU 2004 oraz PKWiU 2008 (w nawiasach)

Źródło: *Rocznik Statystyczny Handlu...*, *Rocznik Statystyczny Przemysłu*, GUS, Warszawa, roczniki z lat 1996–2010, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS, Warszawa 2011, *Internetowa Baza Danych: Handel zagraniczny*, GUS, www.stat.gov.pl [dostęp: 21-01-2012, obliczenia własne].

Bliższa analiza pokazuje, że sytuacja w poszczególnych grupach produktów jest bardzo zróżnicowana. W przypadku produktów rolnych, leśnych i rybołówstwa jest on najniższy. W 1995 r. import zaspokajał około 15% naszego wewnętrznego popytu na te dobra, natomiast w 2010 r. już prawie 23%. W odniesieniu do przemysłu wskaźnik jest znacznie wyższy. W 1995 r. wynosił 26%, ale w 2010 r. przekraczał 50%.

Najwyższy stopień uzależnienia wewnętrznego popytu od importu obserwuje się w odniesieniu do produktów przetwórstwa przemysłowego. W 2010 r. im-

port pokrywał ponad 56% wewnętrznego popytu. Głębsza analiza wskazuje, że w obrębie wyrobów przemysłu przetwórczego penetracja importowa polskiego rynku w największym stopniu dotyczy maszyn oraz urządzeń elektrycznych i optycznych [*Rocznik ... Handlu...*, 1995–2011, *Rocznik ... Przemysłu*, 1995–2010; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011], obliczenia własne. W 1995 r. produkty tej gałęzi przemysłu przywiezione do Polski zaspokajały 50% krajowego popytu. W roku 2010 import zaspokajał już niemal cały popyt wewnętrzny (wskaźnik penetracji importowej zbliżał się do 100%). Nie oznacza to jednak, że w Polsce nie produkuje się wcale tego typu dóbr. Wartość produkcji sprzedanej w 1995 r. była równa 12,2 mld zł, w 2010 r. przekraczała 95 mld zł [*Rocznik ... Przemysłu...*, 1996, 2010; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011]. Jednak zdecydowana większość tej produkcji została sprzedana poza granice kraju. Wysoka wartość wskaźnika penetracji importowej wskazuje w tym przypadku na niedopasowanie wytwarzanych w kraju urządzeń elektrycznych i optycznych do potrzeb/preferencji nabywców (z uwagi na ich rodzaj, parametry techniczne, cenę, jakość itp.).

Podobnie sytuacja wygląda w odniesieniu do produktów włókienniczych i odzieży. Wskaźnik penetracji importowej wzrósł z 51% w 1995 r. do 95% w 2010 r. Głębsza analiza danych skłania do wniosku, że również spowodowane jest to niedopasowaniem wytwarzanej produkcji do potrzeb nabywców. Wartość produkcji sprzedanej w badanych latach wzrosła z 12,7 mld zł do ponad 20 mld zł, lecz jej większość została skierowana na eksport [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011, obliczenia własne], stąd popyt wewnętrzny był zaspokajany w większości przez produkty pochodzące z importu.

Sprzęt transportowy to kolejna grupa wyrobów, w przypadku których popyt krajowy jest w większości pokrywany importem. Wskaźnik wynosił 34,6% w 1995 r. i już 83,8% w 2010 r. Podobnie jak w dwóch omówionych wcześniej grupach produktów, tak i tutaj zauważyć można niedopasowanie wytwarzanych w kraju dóbr do struktury popytu. W 1995 roku na eksport przeznaczono ok. 40% wyprodukowanego u nas sprzętu transportowego, a w 2008 r. już prawie całość produkcji [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne]. Produkcja wewnętrzna w bardzo niskim stopniu zaspokajała więc popyt krajowy.

Polski rynek jest w znacznym stopniu uzależniony również od importu kolejnych dwóch grup produktów: wyrobów ze skóry oraz wyrobów chemicznych. Wskaźnik penetracji importowej w badanych latach wzrósł z poziomu 31,3% (wyroby ze skóry) i 45% (wyroby chemiczne) do ponad 90% i 78% [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne].

W najniższym stopniu import zaspokaja popyt wewnętrzny na produkty spożywcze, napoje, wyroby z surowców niemetalicznych (szkło; wyroby ceramiczne;

cement, wapno, gips i wyroby z nich; beton; kamienie ozdobne), drewno i wyroby z drewna, koks i produkty rafinacji ropy naftowej. We wszystkich omawianych grupach dóbr wskaźnik penetracji importowej w badanych latach wzrósł, ale w żadnej z tych grup nie przekraczał w 2010 r. 30% [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne].

Najmniejsze wartości obserwuje się w przypadku produktów spożywczych i napojów. W 2010 r. jedynie 23% krajowego popytu było zaspokajane przez import. Zauważyć należy, że Polska jest tradycyjnym eksporterem produktów spożywczych i w wymianie z innymi krajami eksport ma zdecydowanie wyższą wartość niż import. Saldo handlu w badanym okresie było dodatnie i wynosiło 87,9 mln PLN w 1995 r. oraz ponad 15,5 mld PLN w 2010 r. [*Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011]. Wydaje się zatem, że polscy producenci dysponują znacznymi mocami wytwórczymi ponieważ wartość produkcji sprzedanej w tej gałęzi przemysłu znacznie przekracza wartość tej produkcji w pozostałych grupach dóbr. W 1995 r. stanowiła ona 24% produkcji sprzedanej przemysłu przetwórczego łącznie, a w 2010 r. prawie 19% [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne], z czego niewielka część przeznaczona była na eksport, znajdując głównie nabywców na rynku wewnętrznym. W 1995 r. do innych krajów sprzedano niecałe 10% produkcji a w 2010 r. nieco ponad 30%.

Przywożone z innych państw wyroby z surowców niemetalicznych zaspokajały w badanych latach około 17–19% krajowego popytu, reszta zapotrzebowania jest pokrywana przez krajową produkcję, której tylko około 20% jest eksportowane [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne].

Drewno i wyroby z drewna są produktami, które podobnie jak produkty spożywcze, stanowią tradycyjny przedmiot polskiego eksportu. W obrotach tymi dobrami utrzymuje się dodatnie saldo wymiany [*Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011] co jednak nie jest równoznaczne z wysoką penetracją naszego rynku przez produkty importowane. Wskaźnik wzrósł z 8% w 1995 r. do niecałych 20% w 2010 r. [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne].

Sytuacja w grupie dóbr obejmujących: produkty rafinacji ropy naftowej i koks jest podobna. Import zaspokaja niecałe 30% krajowego zapotrzebowania, jednak wymiana z zagranicą przynosi Polsce ujemne saldo [*Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011]. W 2009 r. wartość produkcji sprzedanej koksu i produktów rafinacji ropy naftowej wyniosła 47 mld PLN, z czego tylko 7,7 mld PLN (16%) wyeksportowano [*Rocznik ... Przemysłu*, 1996, 2010; *Rocznik ... Handlu...*, 1996, 2011; *Rocznik ... Rzeczypospolitej...*, 2011; obliczenia własne].

Podsumowanie

W badanych latach nastąpił bardzo dynamiczny wzrost wartości i wolumenu handlu zagranicznego. Pomiędzy 1995 a 2010 r. wartość eksportu i importu w cenach bieżących wzrosła 11,5-krotnie (eksport) oraz 13-krotnie (import). Wolumen natomiast wzrastał przeciętnie o 11% rocznie, choć, jak wspomniano, tempo tego wzrostu było znacznie zróżnicowane w poszczególnych latach.

Struktura geograficzna polskiej wymiany z zagranicą nie uległa w tym czasie znaczącym zmianom. W całym okresie najważniejszymi partnerami handlowymi były kraje rozwinięte, szczególnie kraje należące do EWG/Unii Europejskiej. Zauważyć można jedynie pewne zmiany w kierunkach geograficznych pochodzenia towarów przywożonych do Polski. Wzrasta bowiem stopniowo udział krajów rozwijających się w ogólnym imporcie naszego kraju. Przepuszczalnie, jak wspomniano już wcześniej, wynika to z rozwoju gospodarek krajów Azji Południowo-Wschodniej. Tę kwestię należałoby jednak sprawdzić dokładniej w szerszych badaniach.

Rozwojowi handlu zagranicznego kraju towarzyszyły zmiany struktury towarowej eksportu i importu. W 1995 r. największą część polskiego eksportu stanowiły metale, wyroby z metali, wyroby włókiennicze, odzież, sprzęt transportowy, produkty spożywcze, napoje. W 2010 r. przedmiotem naszego eksportu były już przede wszystkim: sprzęt transportowy (w tym: samochody osobowe), urządzenia elektryczne i optyczne, metale i wyroby z nich. W 1995 r. Polska importowała przede wszystkim: wyroby chemiczne, maszyny i urządzenia, sprzęt AGD, obrabiarki, maszyny dla rolnictwa, leśnictwa, urządzenia elektryczne i optyczne (w tym np.: komputery, sprzęt medyczny). W 2010 r. importowane były głównie urządzenia i maszyny, a także sprzęt transportowy.

Popyt wewnętrzny jest w znacznym stopniu zaspokajany przez importowane towary. Szczególnie wysoki poziom tego uzależnienia można zauważyć w przypadku produktów przemysłowych. Wskaźnik penetracji importowej kształtuje się tu ogółem na poziomie 50,4%. Jednak średnia w tym wypadku nie najlepiej opisuje rzeczywistą sytuację. Odchylenie przeciętne wynosi $d=26,3$, co oznacza, że wartości rzeczywiście obserwowane w poszczególnych działach PKWiU różnią się przeciętnie od średniej o $\pm 26,3$ punktu procentowego [Sobczyk, 2001; obliczenia własne].

Importowane produkty zaspokajają w znaczącej części wewnętrzny popyt na takie produkty jak: urządzenia elektryczne i optyczne, wyroby włókiennicze i odzież, sprzęt transportowy, skóry i wyroby ze skóry, wyroby chemiczne.

W najmniejszym stopniu polski rynek jest uzależniony od importu takich dóbr jak: produkty spożywcze, napoje, wyroby z surowców niemetalicznych, drewno i wyroby z drewna, koks i produkty rafinacji ropy naftowej, a także produkty rolne, leśne i rybołówstwa.

Wydaje się, że wysoka wartość wskaźnika penetracji importowej może być powiązana z wysokim udziałem w handlu zagranicznym. W przypadku tych dóbr, które znajdują się na czele listy produktów importowanych i eksportowanych, rzeczywiście wskaźnik penetracji importowej przyjmuje wartości znacznie przekraczające wartość średnią. Dotyczy to sprzętu transportowego, urządzeń elektrycznych optycznych, wyrobów chemicznych, innych maszyn i urządzeń. Ale warto zaznaczyć, że na poziomie średnim kształtuje się on także dla produktów przemysłu wydobywczego, których udział w eksporcie wynosi około 1%, a w imporcie poniżej 9%. Korelacja pomiędzy udziałem poszczególnych grup produktów w imporcie ogółem a wskaźnikiem penetracji importowej wynosi ok. $R=0,64$, co interpretuje się jako zależność wyraźną [Sobczyk, 2001; obliczenia własne].

Podsumowując, należy stwierdzić, że przeprowadzona wcześniej analiza danych i obliczenia wskazują, że w badanych latach wymiana handlowa pomiędzy Polską a innymi krajami bardzo znacząco rosła. Transformacja systemowa i otwarcie gospodarki stworzyły możliwości zaopatrywania się w rozmaite produkty poza granicami kraju, z których to możliwości polscy producenci i konsumenci bardzo chętnie korzystali. W badanych latach wskaźnik penetracji importowej naszego rynku wzrósł ogólnie dwukrotnie: z 25% do prawie 49%. Co więcej nie było żadnego działu PKWiU, w którym ten wskaźnik w 2010 r. byłby niższy niż w 1995 r. Świadczy to o rosnącym uzależnieniu naszego rynku od importowanych produktów, co można potraktować jako przejaw procesów globalizacyjnych, którym podlega nasza gospodarka.

Bibliografia

- International Trade Statistics*, GATT/WTO, Genewa, roczniki z lat 1996–2011.
Internetowa Baza Danych: Handel zagraniczny, GUS, www.stat.gov.pl [dostęp: 21.01.2012].
Official Journal of the European Communities nr L 293 z 1990 r.
Polska w WTO, 1998, red. J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska, IKiCHZ, Warszawa.
Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, GUS, Warszawa, roczniki z lat 1996–2011.
Rocznik Statystyczny Przemysłu, GUS, Warszawa roczniki z lat 1996–2010.
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS, Warszawa 2011.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca 1997 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (Dz.U. 1997a, nr 42, poz. 264).
Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 października 1997 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz.U. 1997b, nr 128, poz. 829).
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz.U. 2004b, nr 33, poz. 289).
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (Dz.U. 2004a, nr 89, poz. 844).
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz.U. 2007, nr 251, poz. 1885).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 października 2008 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (Dz.U. 2008, nr 207, poz. 1293).

Sobczyk M., 2001, *Statystyka*, PWN, Warszawa.

Tendera-Właszczuk H., 2001, *Rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód. Polska na tle innych krajów*, PWN, Warszawa.